

BANK TIZIMIDA ZAMONAVIY MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLAR

Parpiyeva Ra'no Abdurasulovna

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Raqamli iqtisodiyot” kafedrası katta o'qituvchi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21387854>

Annotatsiya

Ushbu tezisda bank tizimida zamonaviy moliyaviy texnologiyalardan (FinTech) foydalanishning hozirgi holati, rivojlanish drayverlari hamda istiqbollari tahlil qilinadi. Global raqamli transformatsiya jarayonlari, sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli texnologiyalar, open banking va mobil banking kabi innovatsion yechimlarning bank xizmatlariga ta'siri yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston bank sektorining raqamli strategiyalari, mavjud muammolar va istiqbol yo'nalishlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar:

Bank tizimi, moliyaviy texnologiyalar, FinTech, sun'iy intellekt, blokcheyn, raqamli transformatsiya, mobil banking, open banking.

Bank sektorida zamonaviy moliyaviy texnologiyalarni joriy etish an'anaviy bank xizmatlarini tubdan o'zgartirmoqda. Mobil banking, onlayn to'lovlar, masofaviy identifikatsiya (eKYC), QR-to'lovlar, raqamli hamyonlar, open API va sun'iy intellekt asosidagi avtomatlashtirilgan tizimlar bank xizmatlarini qulay, xavfsiz va tezkor ko'rinishga olib kelmoqda. Quyidagi jadval bank tizimida qo'llanilayotgan asosiy texnologiyalar va ularning ahamiyatini umumlashtirib beradi.

O'zbekiston bank tizimida zamonaviy moliyaviy texnologiyalardan foydalanish istiqbollari mamlakatda moliyaviy xizmatlar samaradorligi, xavfsizligi va inklyuziyasini oshirishda muhim o'rin tutmoqda. So'nggi yillarda axborot texnologiyalari, fintech, raqamli bank xizmatlari, AI, blockchain va eKYC kabi innovatsion yechimlarning keng joriy etilishi banklarning modernizatsiyasi va biznes-jarayonlarining optimallashtirishiga olib keldi.

Fintech banklarga samaradorlikni oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va moliyaviy inklyuziyani kengaytirish imkonini beradi. Biroq, bank xizmatlarini tez raqamlashtirish va fintech firmalari va bank bo'lmagan tashkilotlar tomonidan raqobatning kuchayishi an'anaviy bank modellariga bosim o'tkazmoqda. Doimiy va katta texnologik investitsiyalar va buzg'unchi innovatsiyalarga moslashish, ayniqsa samarali raqobatga qodir bo'lmagan banklar uchun rentabellikni saqlab qolish uchun har qachongidan ham dolzarbdir. Bundan tashqari, pandemiya va iqtisodiy tanazzul kabi tashqi zarbalar, an'anaviy daromad oqimlarini buzish va raqamli transformatsiyani oldindan aytib bo'lmaydigan darajada tezlashtirish orqali to'lovga layoqatsizlik xavfini yanada oshiradi.¹

Texnologiya	Qo'llanilish yo'nalishi	Ahamiyati
Sun'iy intellekt (AI)	Risk boshqaruvi, fraud aniqlash, kredit scoring, chatbotlar	Samaradorlikni oshiradi, xarajatlarni kamaytiradi
Blokcheyn	Xavfsiz tranzaksiyalar, smart-kontraktlar, to'lovlar	Shaffoflikni oshiradi, xavfsizlikni kuchaytiradi

¹ Papadopoulos T., Baltas K. N., Balta M. E. The use of digital technologies by small and medium enterprises during COVID-19: Implications for theory and practice //International journal of information management. – 2020. – T. 55. – C. 102192.

Mobil banking	To'lovlar, hisob nazorati, masofadan xizmat ko'rsatish	Mijozlar uchun qulaylik yaratadi
Open Banking (API)	Integratsiya, hamkorlik, tezkor xizmat ko'rsatish	Innovatsion xizmatlarni yaratishga imkon beradi
Bulutli texnologiyalar	Ma'lumotlarni saqlash, tezkor ishlov berish, moslashuvchanlik	IT xarajatlarini kamaytiradi, tezkorlikni oshiradi
Raqamli identifikatsiya (eKYC)	Masofaviy identifikatsiya, KYC jarayonlarini avtomatlashtirish	Firibgarlik xavfini kamaytiradi, jarayonlarni soddalashtiradi

Bank tizimi uchun zamonaviy texnologiyalar asosida ochiq bank (Open Banking), bulutli infratuzilma, raqamli identifikatsiya va super-app xizmatlari (“barcha xizmat bir platformada”) singari yo‘nalishlar istiqbolli hisoblanadi. Bu yangi texnologiyalarining joriy etilishi kredit risklarini avtomatlashtirilgan tarzda baholash, firibgarlikdan himoyalash va mijoz tajribasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Kelajakda O‘zbekistonda bank xizmatlari raqamlashtirish salohiyatiga tayangan holda, moliyaviy bozor raqobatbardoshligi va xalqaro standartlarga mosligi oshib borishi, xizmatlar tarmog‘i yanada kengayishi va moliyaviy inklyuziya chuqurlashishi kutilmoqda.

O‘zbekiston bank tizimida zamonaviy moliyaviy texnologiyalardan foydalanish amaliyoti bosqichma-bosqich va tizimli ravishda kengayib bormoqda. Tadqiqot davomida mahalliy tijorat banklarida raqamli texnologiyalar joriy etilishi, masofaviy xizmatlar turlari, innovatsion mahsulotlar va mijozlar raqobatbardoshligi chuqur tahlil qilindi. So‘nggi yillarda elektron to‘lovlar hajmining o‘shishi, yangi fintech ekotizimlarning shakllanishi hamda bank xizmatlarining avtomatlashtirilishi iqtisodiy samaradorlikni, mijozlar qoniqishini hamda moliyaviy inklyuziya darajasini yuqori pog‘onaga olib chiqmoqda.

Amaliy tahlillar natijasida raqamli transformatsiyaning muhim drayverlari – bank infratuzilmasining modernizatsiyasi, IT-investitsiyaning oshishi, mobil va internet-banking, onlayn kreditlash, masofaviy identifikatsiya va kiberxavfsizlik choralari ekani aniqlandi. Bu yo‘nalishlar mijozlarga xizmat ko‘rsatish jarayonlarini soddalashtirib, operatsion xarajatlarni qisqartirish, xizmatlar sifati va tezligini oshirish hamda biznes-jarayonlarni shaffoflashtirish imkonini bermiqda.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. World Economic Forum. The Future of Global Fintech 2025: Evolving Under Pressure. WEF Report, 2025.
2. King, B. Bank 4.0: Banking Everywhere, *Never at a Bank*. Wiley, 2018.
3. Arner, D., Barberis, J., & Buckley, R. The Evolution of FinTech: A New Post-Crisis Paradigm. Georgetown Journal of International Law, 2016.
4. Gomber, P., Koch, J., & Siering, M. *Digital Finance and Fintech: Current Research and Future Research Directions*. Journal of Business Economics, 2017.
5. Abdurahmonov Q. Raqamli iqtisodiyot asoslari. TDIU, 2022.
6. Xolboev A., Karimov L. Bank ishi va moliyaviy texnologiyalar. TDIU nashriyoti, 2023.